

การศึกษาสถิติด้านระยะเวลาเพื่อพัฒนาหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*

A STATISTICAL STUDY OF TIMING TO DEVELOP THE RULE OF LAW IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM

ธานี วรภัทร์¹ และวิเชษฐ์ สิ้นประสิทธิ์กุล^{2*}

Thanee Vorapatr and Wichet Sinprasitkul

¹คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Law, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand

²คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: wichet.sin@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลา โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดเก็บข้อมูลสถิติในประเด็น เรื่อง ระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พัฒนาฐานข้อมูลสถิติและตัวชี้วัดด้านระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างเก็บข้อมูลระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนตามกฎหมายตั้งแต่เริ่มคดีจนจบคดีจากคดีอาญา คดียาเสพติด คดีพิเศษที่อยู่ในศาลอาญา (รัชดา) พ.ศ. 2559 หรือ 2560 ทุกคดี คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลสถิติ : บันทึกลงใน “แบบการจัดเก็บข้อมูลคดีอาญา” ซึ่งออกแบบโดยคณะผู้วิจัย ข้อมูลในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์โดยการนำผลที่ได้จากแบบการจัดเก็บข้อมูลคดีอาญามาทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นำผลการศึกษาวินิจฉัยไปใช้ส่งเสริมการขับเคลื่อนประเด็นการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และนโยบายการบริหารงานยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้ผลของศึกษากระบวนการยุติธรรมทางอาญากับระยะเวลาตามกฎหมายตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้าย (คดีถึงที่สุด) ในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในระหว่างสอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาคดี ตามขั้นตอนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังคงมีปัญหาด้านการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นการใช้อำนาจรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชนผู้อยู่ภายใต้กฎหมายอย่างมาก ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดีแต่ละขั้นตอน บางคดียังไม่มีความเหมาะสมตามหลักนิติธรรม เกิดผลกระทบและความเสียหายต่อผู้ต้องหาและจำเลยในระหว่างคดีมาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, หลักนิติธรรม, ระยะเวลา, กฎหมาย

Abstract

This research article studies about the development of knowledge about the rule of law in criminal justice about timelines. Its primary purpose is to collect statistical data on the time spent in the criminal justice process. Develop a database of statistics and indicators on the size

* Received September 29, 2023; Revised October 2, 2023; Accepted October 17, 2023

of time spent in the criminal justice process. It is a combination of quantitative and qualitative research. The sample group collects data on the duration of each legal step from the beginning of the case until the end of the criminal case, drug case, or particular issue in the Criminal Court (Ratchada) in 2016 or 2017, all instances representing 100 percent, with Statistical data collection method: Recorded in a "criminal case data collection model" designed by the research team. The data in this section will be analyzed using the criminal case data collection model results to perform statistical analysis with a software program for social science research. Small group meetings and interviews with experts Use the research results to promote the country's legal and judicial reform issues. Sustainable development goals and related justice administration policies The researchers studied the criminal justice system and its legal duration from inception to final. (Final case) in placing a person under the jurisdiction of the state during investigation, prosecution, and trial. According to the steps of the criminal procedure law, There are still problems in implementing the rule of law. This is an exercise of state power that has a significant impact on the people who are subject to the law. The time spent prosecuting each stage of some cases is inappropriate according to the rule of law. The impact and damage to the accused and the defendant during the case continued.

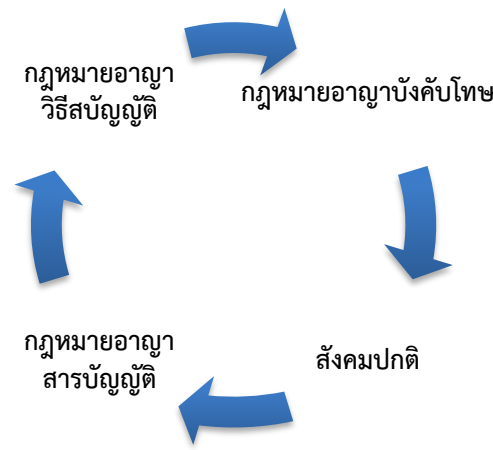
Keywords: Criminal Justice, Rule of Law, Timeline, Law

บทนำ

หลัก “นิติธรรม” (Garner, B. A., 1999) (The Rule of Law) เป็นหลักที่จำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่ให้เกินขอบเขตที่เหมาะสมและสมควร โดยต้องปกครองภายใต้กฎหมาย (สำนักกฎหมาย 3 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550) A.V. Dicey ได้อธิบายหลักนิติธรรมว่า มีสาระที่สำคัญ ดังนี้ หลักการกฎหมายอยู่เหนือสิ่งอื่นใด (supremacy or predominance of regular law) การปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น บุคคลต้องถูกลงโทษด้วยเหตุที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น หลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (equality before the law) สมาชิกทุกคนในรัฐได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกชนชั้นและได้รับการพิจารณาจากศาลยุติธรรม เป็นความเสมอภาคภายใต้กฎหมายของเจ้าหน้าที่และประชาชนภายใต้ระบบตุลาการเดียวกันและศาลจะให้ความคุ้มครองและบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน กฎหมายมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท แต่ละประเภทก็ยังมีหลายรูปแบบ เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณากันในประเด็นต่อไปว่า กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารกระทำกร หมายถึง กฎหมายรูปแบบใดบ้าง และกฎหมายที่จำกัดอำนาจกระทำกรของฝ่ายบริหาร ได้แก่ กฎหมายรูปแบบใด (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538) กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารกระทำกรต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของราษฎร โดยปรกติแล้วจะ ได้แก่ พระราชบัญญัติและพระราชกำหนด เป็นการตีความตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) และหลักการปกครองของระบอบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน (Representative Democracy) อันเป็นหลักการที่เป็นรากฐานของรัฐธรรมาธิปไตยเสรีประชาธิปไตย (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538) ในทางวิชาการ 2 ระบบในการดำเนินคดีอาญา คือระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบกล่าวหา (Accusatorial System) (ธานี วรภัทร์, 2555) และกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ “การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี” และ “การดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี” กล่าวคือ 1) การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี (Erkenntnisverfahren) (คณิต ฌ นคร, 2560) เป็นการดำเนินการทั้งหลายของเจ้าพนักงาน เป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหา ซึ่งถ้ารับฟัง

ได้โดยปกติเจ้าพนักงานก็จะฟ้องเพื่อให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาต่อไป และเมื่อได้มีการยื่นฟ้องแล้วการดำเนินการทั้งหลายในศาลในคดีที่เจ้าพนักงานได้ฟ้องแล้วนั้น รวมทั้งในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองก็เป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาเช่นเดียวกับการดำเนินการชั้นเจ้าพนักงาน และถ้าหากฟังได้ว่าการกระทำความผิดจริงศาลก็จะกำหนด “มาตรการบังคับทางอาญา” ในชั้นกำหนดคดีมีความสำคัญมากในการที่ทุกหน่วยในกระบวนการยุติธรรมต้องทำการตรวจสอบค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์ การดำเนินการและการใช้มาตรการ ต่าง ๆ จึงต้องอยู่ในกรอบของ “หลักนิติธรรม” 2) การดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาที่กำหนดมาตรการบังคับทางอาญาในคดีใดแล้วและคำพิพากษาในคดีนั้นก็ได้ถึงที่สุดแล้ว ก็จะต้องมีการจัดการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วนั้นต่อไป เว้นแต่จะได้มีการลดโทษ เปลี่ยนโทษ หรืออภัยโทษ หรืออื่น ๆ (คณิต ฌ นคร, 2560) ในขั้นนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักคิดและหลักปฏิบัติเดียวกัน คือ ต้องเป็นไปตาม “หลักนิติธรรม” ของมาตรการบังคับทางอาญาต่าง ๆ เพื่อประกันการดำรงไว้ซึ่ง “หลักนิติธรรม” ซึ่งนิติ” จึงแปลว่า การนำ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552) และคำว่า “ธรรม” คือ ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดาของมันเป็นจริงสมควร มีให้กับประชากรทุก ๆ คนในสังคม กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงมีภารกิจ 3 ประการ (คณิต ฌ นคร, 2547) กล่าวคือ ประการแรก การคุ้มครองสังคม ประการที่สอง มุ่งป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา และ ประการที่สาม มีภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำของสมาชิกในสังคม ที่ต้องยื่นหยัดและสอดคล้องภายใต้หลักนิติธรรม หลักรัฐธรรมนูญ หลักประกันในทางกฎหมายอาญา และหลักกฎหมายบังคับโทษ โดยมีความสัมพันธ์ปรากฏตามภาพดังต่อไปนี้

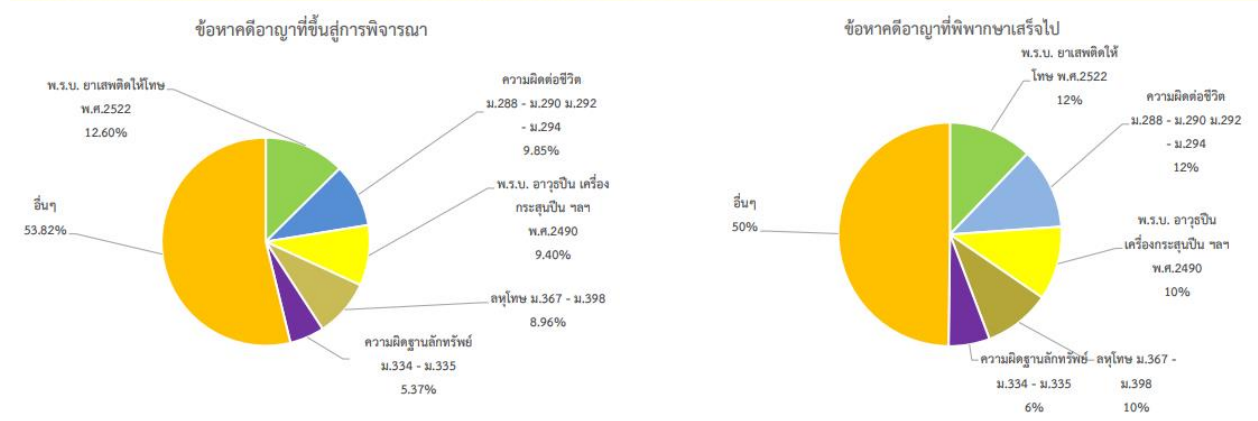

ภาพที่ 1 แสดงวงจรของความสัมพันธ์ของกฎหมายอาญาทั้ง 3 ลักษณะกับสังคม

แผนภาพจะเห็นระบบการทำงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ขับเคลื่อนโดยมีการเชื่อมต่อกันเป็นวงจรเพื่อตอบสนองต่อภารกิจของกฎหมายอาญา และส่วนที่เชื่อมโยงกับภาคสังคมด้วย กล่าวคือ ถ้ากระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพเข้มแข็ง คนในสังคมก็จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สงบสุข เศรษฐกิจ การลงทุนก็จะดี การเมืองก็จะนิ่งไม่กล้าออกนอกกลุ่มนอกทาง ในทางกลับกัน ถ้ากระบวนการยุติธรรมไร้ประสิทธิภาพ สังคมก็จะเดือดร้อนด้วยภัยคุกคามจากอาชญากรและอาชญากรรมต่าง ๆ และที่น่ากลัวและเลวร้ายมากที่สุด คือ ภัยที่คุกคามคนในสังคมที่เกิดจากกลไกหรือระบบการทำงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไร้ประสิทธิภาพและมากด้วยการทุจริต การแลกเปลี่ยนความรับผิดชอบทางอาญาด้วยเงินหรือผลประโยชน์ ย่อมเป็นการทำลายระบบยุติธรรมของประเทศ ก่อให้เกิดการกระทำความผิดมากขึ้น อาชญากรไม่เกรงกลัวกระบวนการยุติธรรม อย่างเช่นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นภัยคุกคามสังคม และไม่เกรงกลัวต่อกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใดในปัจจุบัน เป้าหมายของโครงการวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งเน้นไปที่ “ระยะเวลา” ในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้าย

(คดีถึงที่สุด) ในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในระหว่างสอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาคดี ตามขั้นตอนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นการใช้อำนาจรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชนผู้อยู่ภายใต้กฎหมายอย่างมาก ดุลพินิจหรือการพิจารณาในการเอาตัวบุคคลขังไว้หรือไม่? และระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดีแต่ละขั้นตอนที่เหมาะสม มีผลต่อความถูกต้องตามลักษณะและประเภทคดี ความชอบธรรมตามกฎหมาย หลักนิติธรรม อันอาจก่อให้เกิดผลกระทบ และความเสียหายต่อผู้ต้องหาและจำเลย ในระหว่างคดีในประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่ขาดการสำรวจวิจัยให้ได้ข้อมูลความจริงที่แท้จริงเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุง และพัฒนากระบวนการยุติธรรมในเรื่องนี้ต่อไปอย่างยั่งยืน ตัวอย่างกรณีศึกษา คดีคุณพัทธ์อิทธิ จินต์วุฒิ ต้องถูกดำเนินคดีถึง 3 ชั้นศาล ใช้ชีวิตในคุกถึง 4 ปี 1 เดือน กับอีก 27 วัน (พัทธ์อิทธิ จินต์วุฒิ, 2568) โดยศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต ศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง จากการศึกษาสำนวนคดี พบว่า ข้อมูลในชั้นสอบสวนสำนวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ มีเหตุสงสัยหลายประการ จึงส่งผลต่อชั้นพิจารณาพิพากษา และแต่ละขั้นตอนใช้เวลามาก ถึงที่สุดศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง จำเลยต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำบางขวางในฐานะนักโทษประหารชีวิตเป็นเวลานานมาก ได้สร้างความเสียหายให้จำเลยและครอบครัวเป็นอย่างมากในเรื่อง “ระยะเวลา” เป็นเรื่องที่กระทบต่อมิติต่าง ๆ ดังนี้ มิติในด้านหลักนิติธรรม มิติของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย และมิติในเรื่อง ความคุ้มค่าของการบังคับใช้กฎหมาย จากรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2564 ของศาลฎีกาปรากฏ ดังนี้

จำนวนข้อหาอาญาที่ขึ้นสู่การพิจารณาและพิพากษาเสร็จไปสูงสุด 5 อันดับ ของศาลฎีกา ประจำปี พ.ศ. 2564

ภาพที่ 2 แสดงสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2564 ของศาลฎีกา

แผนภาพแสดงให้เห็นสัดส่วนของคดีอาญาที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา คดีที่เกาะกลุ่มกัน ได้แก่ ความผิดต่อชีวิต พระราชบัญญัติอาวุธปืนเครื่องกระสุน ลหุโทษ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ความผิดฐานลักทรัพย์ ปรากฏตามจำนวนข้อหาและร้อยละ ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงสถิติคดีศาลยุติธรรมในชั้นศาลฎีกาทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2564

อันดับที่	ข้อหาอาญาที่ขึ้นสู่การพิจารณา	จำนวน	ร้อยละ	ข้อหาอาญาที่พิพากษาเสร็จไป	จำนวน	ร้อยละ
1	พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522	839	12.60	พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522	718	12.16
2	ความผิดต่อชีวิต ม.288 - ม.290 ม.292 - ม.294	656	9.85	ความผิดต่อชีวิต ม.288 - ม.290 ม.292 - ม.294	693	11.74
3	พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯลฯ พ.ศ.2490	626	9.40	พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯลฯ พ.ศ.2490	629	10.65
4	ลหุโทษ ม.367 - ม.398	597	8.96	ลหุโทษ ม.367 - ม.398	571	9.67
5	ความผิดฐานลักทรัพย์ ม.334 - ม.335	358	5.37	ความผิดฐานลักทรัพย์ ม.334 - ม.335	352	5.96
	อื่น ๆ	3,585	53.82	อื่น ๆ	2,941	49.81
	รวม	6,661	100.00	รวม	5,904	100.00

ตารางที่ 2 ข้อมูลสถิติสถิติคดีศาลยุติธรรมในชั้นศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2563 - 2564 ดังนี้

ลำดับที่	ข้อหาที่อาญาที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น					
	ปี พ.ศ. 2563	จำนวน	ร้อยละ	ปี พ.ศ. 2564	จำนวน	ร้อยละ
1	พ.ร.บ. อาชญากรรมทั่วไป พ.ศ.2522	350,165	45.88	พ.ร.บ. อาชญากรรมทั่วไป พ.ศ.2522	302,196	45.24
2	พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ.2522	124,442	16.31	พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ.2522	106,333	15.92
3	พ.ร.บ.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548	39,111	5.12	พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯลฯ พ.ศ.2490	30,052	4.50
4	พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯลฯ พ.ศ.2490	33,849	4.44	พ.ร.บ.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548	23,483	3.52
5	ความผิดฐานลักทรัพย์ ม.334 - ม.335	21,665	2.84	ความผิดฐานลักทรัพย์ ม.334 - ม.335	23,045	3.45
	อื่นๆ	193,915	25.41	อื่นๆ	182,896	27.38
	รวม	763,147	100.00	รวม	668,005	100.00

ข้อมูลสถิติคดีคดีศาลยุติธรรมในชั้นศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2564 พบว่า คดีที่เกาะกลุ่มเป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนฯ พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินฯ ความผิดฐานลักทรัพย์ มาตรา 334 - 335 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นช่องทางให้ประชาชนใช้เป็นที่พักพิงเพื่อยุติความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างสันติ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงต้องตั้งอยู่บนหลักนิติธรรม และหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย เพื่อรักษาลิทธิและอำนาจความยุติธรรมแก่ประชาชนทุกคนได้อย่างเท่าเทียม ตัวชี้วัดที่สำคัญที่สุดที่แสดงถึงประสิทธิภาพของรัฐในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม คือ “ระยะเวลา” ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากความล่าช้าจะมีผลกระทบต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียเสรีภาพในร่างกายและการดำเนินชีวิต ผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต การประกอบอาชีพและรายได้ รวมทั้งกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน ความล่าช้าในการดำเนินการทางคดีอาญายังส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบและความรู้สึกปลอดภัยของคนในสังคม อีกทั้งระยะเวลายังเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาภาระงานและการบริหารงบประมาณของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จึงทำให้ถูกบรรจุเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดตามกรอบการจัดทำตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ระยะเวลาในการดำเนินการทางคดีถือได้ว่าเป็นข้อมูลสถิติพื้นฐานที่มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่ผ่านมา ได้มีการจัดทำข้อมูลสถิติทางการที่เกี่ยวข้องและสามารถสืบค้นได้ ได้แก่ รายงานสถิติศาลยุติธรรม ซึ่งมีการเผยแพร่ทุกปีโดยสำนักงานศาลยุติธรรม แสดงช่วงระยะเวลาในการพิจารณาคดีของศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลชั้นต้น จำแนกตามแผนกคดี อย่างไรก็ตาม ไม่พบว่า มีการจัดทำและเผยแพร่ระยะเวลาที่ใช้ไปในกระบวนการยุติธรรมในตลอดทุกชั้นตอนจนคดีเสร็จสิ้น หรือระยะเวลาที่ใช้จำแนกตามฐานความผิด และการบังคับโทษ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดเก็บข้อมูลตั้งแต่ชั้นจับ การสอบสวน การสั่งฟ้อง กระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาพิพากษา รวมถึงระยะเวลาการอุทธรณ์คดีของผู้ถูกกล่าวหา ก่อนการพิจารณาคดีถึงที่สุด ระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาของแต่ละชั้นศาล ซึ่งสำคัญมากในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ก็มีการสำรวจเผยแพร่โดยกรมราชทัณฑ์เฉพาะ ในปี 2547 เท่านั้น โครงการนี้จึงมุ่งศึกษา แนวคิดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับระยะเวลา ที่มีความสัมพันธ์กับหลักนิติธรรมในการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผ่านวิธีดำเนินการวิจัยต่าง ๆ ที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทำวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผ่านการจัดเก็บข้อมูลสถิติในประเด็นเรื่องระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเฉพาะเขตศาลอาญา กรุงเทพมหานคร (รัชดาภิเษก)
2. วิเคราะห์ข้อมูลสถิติตัวชี้วัดของหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3. แนวทางและวิธีการพัฒนาความรู้ทางกฎหมายที่ได้จากการค้นพบนำผลการศึกษาวิจัยจากสภาพปัญหาหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผ่านการจัดเก็บข้อมูลสถิติผสมผสานกับการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติตัวชี้วัดของหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้มุ่งศึกษาเป็นฉบับนำร่อง (Pilot project) ในระยะเริ่มแรก จึงกำหนดพื้นที่ศึกษาเฉพาะเขตอำนาจศาลอาญา กรุงเทพมหานคร (รัชดาภิเษก)

1. การจัดเก็บข้อมูลสถิติ “ระยะเวลา” ในการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่เริ่มคดีถึงคดีถึงที่สุด หน่วยงานที่ขอเข้าเก็บข้อมูล คือ สำนักงานอัยการสูงสุดและศาลอาญา (รัชดาภิเษก) ประเภทคดีที่ทำการศึกษา : คดีอาญาที่ถึงที่สุดแล้วในปีงบประมาณหรือปี พ.ศ. 2559 หรือ 2560 เฉพาะในขอบเขตของคดี 3 ประเภท ได้แก่ คดีอาญาทั่วไป คดียาเสพติด คดีพิเศษ ที่เกิดในเขตพื้นที่ศึกษา จำนวนคดีที่เก็บ คือ คดีทั้ง 3 ประเภท จากกองต่าง ๆ ของสำนักงานอัยการในเขตอำนาจศาลอาญากรุงเทพมหานคร ทั้งหมด ที่คดีถึงที่สุดในปีงบประมาณ หรือ ปี พ.ศ. 2559 หรือ 2560 คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลสถิติ : บันทึกลงใน “แบบการจัดเก็บข้อมูลคดีอาญา” ซึ่งออกแบบโดยคณะผู้วิจัย ข้อมูลในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์โดยการนำผลที่ได้จากแบบการจัดเก็บข้อมูลคดีอาญามาทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS for Windows) ซึ่งจะนำเสนอให้เห็นข้อมูลในลักษณะของร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่จะทำได้ และตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ได้ครบทุกข้อ ข้อมูลสถิติที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์กับขั้นตอนและระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักการทางวิชาการ ทฤษฎีกฎหมาย หลักนิติธรรมต่าง ๆ เพื่อสะท้อนในเรื่องความเหมาะสมของการใช้ “ระยะเวลา” ในแต่ละขั้นตอนอันเป็นผลลัพธ์ของการศึกษา

2. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในเรื่องเกี่ยวกับ “ระยะเวลาการดำเนินคดี” จำนวนอย่างน้อย 15 คน ไม่เกิน 25 คน ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ ตำรวจ นักวิชาการ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

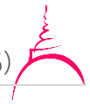
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักนิติธรรม ความเหมาะสมของระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญา ในแต่ละประเภทที่มีการเก็บข้อมูล

3.2 ผู้ต้องขังในคดีอาญา ณ เรือนจำกลางคลองเปรม กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 ราย เพื่อทราบความเห็นจากผลกระทบที่ได้จากระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญา

ผลการวิจัย

ระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญา ในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น ไม่ว่าจะเป็นการการควบคุมตัว 48 ชั่วโมงแรกและการขออำนาจศาลในการฝากขังระหว่างสอบสวนนั้น ควรใช้ดุลพินิจอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความร้ายแรงของคดี ต้องพิจารณาความเป็นจริงของคดีที่เกิดขึ้น ประกอบกับควรนำหลักความจำเป็นเท่าที่เหมาะสมมาปฏิบัติร่วมด้วยระยะเวลาการสอบสวน ในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น หากเป็นคดียาเสพติดที่มักจะขออำนาจศาลในการควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขังทำให้เกิดกำหนดระยะเวลาโดยผลของกฎหมายทันที พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องทำการสอบสวนให้อยู่ภายใต้กรอบของระยะเวลานั้น ๆ ในปัจจุบันคดียาเสพติดมีขั้นตอนที่ล่าช้า คือ การรอผลการตรวจพิสูจน์สารเพื่อเอาผิดกับจำเลย ทำให้มีผลกระทบต่อระยะเวลาที่พนักงานอัยการจะพิจารณาฟ้องคดีต่อไป ตามตารางสถิติ คดียาเสพติดพนักงานอัยการมีระยะเวลาค่อนข้างน้อย ทำให้เกิดการฟ้องไป

ก่อนได้ แม้จะมีพยานหลักฐานที่เพียงพอทำให้เกิดผลกระทบต่อจำเลยได้ หากเป็นคดีอาญาทั่วไป จะมีความหลากหลายในการจัดการกับผู้ต้องหาระหว่างสอบสวน คือ ขอควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขัง ประกันตัว หรือ นัดฟังคำสั่งเพื่อรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน หากเป็นการควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขังแล้วนั้น จะมีหลักการเหมือนกับคดีอาญาเสพติด แต่หากผู้ต้องหาได้รับการประกันตัว หรือ นัดฟังคำสั่งเพื่อรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน ไม่ว่าจะคดีจะอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นพนักงานอัยการก็ตาม ตามสถิติบ่งบอกว่า ใช้ระยะเวลาสั้นกว่ากรณีที่มีการควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขัง เนื่องจากไม่มีการกำหนดให้ต้องฟ้องคดีภายในกรอบระยะเวลาของกฎหมายระยะเวลาในการดำเนินพิจารณาตัดสินศาล สรุปได้ว่า หากเป็นคดีอาญาเสพติด จะใช้ระยะเวลาที่พิจารณาและพิพากษาเสร็จภายใน 1 วัน เป็นส่วนมาก และคดีอาญาเสพติดในภาพรวมใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 2 - 10 วันเท่านั้น เนื่องจากจำเลยรับสารภาพ แต่อาจจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดในการตรวจสอบค้นหาความจริง การควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจของรัฐ เป็นวิธีที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาประเทศไทยนิยมนำมาใช้จัดการกับผู้ต้องหาขณะรอการสอบสวนเสร็จสิ้น ทำให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากไม่ใช้โดยจำเป็นและเหมาะสมกับพฤติการณ์ตามสถิติที่ปรากฏนั้น ในภาพรวมทุกคดีกว่า 90 % จะถูกควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขัง เป็นสถิติที่สะท้อนถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่ดำเนินการโดยใช้วิธีควบคุมตัวไว้ก่อน เนื่องจากเกรงไม่มีตัวผู้ต้องหาไปฟ้องคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้ ทำให้เกิดผลกระทบต่อหลักนิติธรรม แสดงให้เห็นถึงการควบคุมตัวผู้ต้องหาในประเทศไทยนั้น กระทำโดยเกินกว่าความจำเป็น การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่ดำเนินการโดยใช้วิธีควบคุมตัวไว้ก่อนโดยส่วนใหญ่่นั้น เกิดผลกระทบอีกมากมาย หากจำเลยถูกศาลพิพากษายกฟ้อง หรือลงโทษต่ำกว่าที่ตนเองนั้นถูกคุมขังระหว่างพิจารณามาแล้ว การควบคุมตัวผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนหรือจำเลยระหว่างพิจารณานั้น จะถูกควบคุมตัวในสถานที่เดียวกันกับนักโทษเด็ดขาด ไม่มีการแยกการควบคุมในส่วนนี้ ทำให้บุคคลเหล่านี้ เหมือนถูกลงโทษไปก่อน ทำให้ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลนั้น ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจ สูญเสียโอกาสหลากหลายโอกาส ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีความบกพร่องมีหลากหลายประการ เช่น กระบวนการค้นหาความจริงศาลไม่ใช้อำนาจในการไต่สวนให้ได้มูลความจริงจนสิ้นข้อสงสัยเท่าที่ควร พนักงานอัยการมิได้เข้าร่วมการสอบสวนในคดีตั้งแต่ต้น การขออำนาจศาลฝากขังเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก่อนเสมอ หากจำเลยไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัว การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดไว้ในเรือนจำเช่นเดียวกันกับนักโทษเด็ดขาด ระยะเวลาการทําสำนวนคดีอาญาเสพติด ในชั้นพนักงานอัยการมีความเร่งรัดมากเกินไป และศาลใช้ระยะเวลาในการดำเนินคดีที่เร็วเกินไป

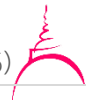
อภิปรายผล

สืบเนื่องจากระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น ไม่ว่าจะเป็นการการควบคุมตัว 48 ชั่วโมงแรกหรือการขออำนาจศาลในการฝากขังระหว่างสอบสวนนั้น ซึ่งจะมีผลเรื่องระยะเวลาการดำเนินการที่เป็นไปตามหลักนิติธรรม กฎหมายจึงควรให้ความสำคัญ ในชั้นเจ้าพนักงานต้องทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการร่วมกันในการตรวจสอบค้นหาความจริงตาม “หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” (อิงครัต ดลเจิม, 2564) โดยให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการควบคุม และกำหนดทิศทางการสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานตั้งแต่ต้น เนื่องจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นพนักงานสอบสวน มีระยะเวลาที่ใช้เวลาพอสมควรในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทำสำนวนคดีในชั้นสอบสวน ทั้งนี้คดีอาญาเสพติดใช้เวลาในการสอบสวนน้อยกว่าคดีอาญาทั่วไป การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นพนักงานอัยการ สำหรับคดีอาญาเสพติดมีระยะเวลาที่ใช้เวลาที่สั้นผิดปกติในการรวบรวมพยาน หลักฐาน เพื่อทำสำนวนคดีในชั้นพนักงานอัยการ ส่วนใหญ่ชั้นตอนที่ล่าช้า คือ การรอผลการตรวจพิสูจน์สารเพื่อเอาผิดกับจำเลย ทำให้มี

ผลกระทบต่อระยะเวลา ที่พนักงานอัยการจะพิจารณาฟ้องคดีต่อไป ส่วนคดีอาญาทั่วไป มีระยะเวลาที่ใช้เวลาที่แปรผันตามความหลากหลายของคดีอาญาที่มีความหลากหลาย คือ ขอควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขัง ประกันตัว หรือ นัดฟังคำสั่งเพื่อรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน จึงควรใช้ดุลพินิจอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความร้ายแรงของคดี ต้องพิจารณาความเป็นจริงของคดีที่เกิดขึ้นประกอบกับควรนำหลักความจำเป็นเท่าที่เหมาะสมมาปฏิบัติร่วมด้วย (ปกป้อง ศรีสนิท, 2564)

จากตารางสถิติคดีอาญาเสพติดพนักงานอัยการมีระยะเวลาค่อนข้างน้อย (กรมราชทัณฑ์, 2561) ทำให้เกิดการฟ้องไปก่อนได้ แม้จะมีพยานหลักฐานที่เพียงพอทำให้เกิดผลกระทบต่อจำเลยได้ ซึ่งจะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป จะมีความหลากหลายในการจัดการกับผู้ต้องหาระหว่างสอบสวน คือ ขอควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขัง ประกันตัว หรือนัดฟังคำสั่งเพื่อรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน ไม่ว่าจะคดีจะอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นพนักงานอัยการจากสถิติชี้ว่า ขั้นตอนทางวิธีพิจารณาความอาญาใช้ระยะเวลานานกว่ากรณีที่มีการควบคุมตัว โดยวิธีการฝากขัง เนื่องจากไม่มีการกำหนดให้ต้องฟ้องคดี ภายในกรอบระยะเวลาของกฎหมายระยะเวลาในการดำเนินพิจารณาคดีในชั้นศาลคดีอาญาเสพติด (ฉัตรสมุน พฤทธิภูมิ, 2560) จะใช้ระยะเวลาที่พิจารณาและพิพากษาเสร็จภายใน 1 วัน เป็นส่วนมาก และคดีอาญาเสพติดในภาพรวมใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 2 - 10 วัน เท่านั้น เนื่องจากจำเลยรับสารภาพเป็นส่วนใหญ่ แต่ถึงอย่างนั้นก็ตีกระบวนการยุติธรรมไทยอาจจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดในการตรวจสอบค้นหาความจริง การควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจของรัฐเป็นวิธีที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาประเทศไทยนิยมนำมาใช้จัดการกับผู้ต้องหาขณะรอการสอบสวนเสร็จสิ้น ทำให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนคดีอาญาเสพติด เนื่องจากจำเลยรับสารภาพไม่ว่าสาเหตุใดก็ตามแต่ อาจจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดในการตรวจสอบค้นหาความจริง การควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจของรัฐ พนักงานสอบสวนจะต้องส่งพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในคดีเพื่อให้พนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบน้ำหนักของพยานหลักฐานและปรับบทความผิด สอดคล้องกับหลักความเป็นอำนาจเดียวของการสอบสวนฟ้องร้องในชั้นเจ้าพนักงาน จะเห็นว่าคดีอาญาเสพติดมีการพิจารณาคดีที่รวดเร็วเกินไป ศาลควรต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงโดยในเบื้องต้นศาลต้องทำการสืบพยานศาล มีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเพียงพอต่อการทำคำพิพากษาโดยต้องเป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงตาม “หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) (อิงครัต ดลเจิม, 2564) ด้วยเช่นกัน เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงการควบคุมตัวผู้ต้องหาในประเทศไทยนั้น มีการกระทำที่เกินความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัว และส่วนใหญ่ใช้วิธีควบคุมตัวไว้ก่อนโดยส่วนใหญ่แล้วก่อให้เกิดผลกระทบอีกมากมาย ในทางกลับกันหากจำเลยถูกศาลพิพากษาขังหรือลงโทษต่ำกว่าที่ตนเองนั้นถูกคุมขังระหว่างพิจารณามาแล้ว เพราะในความเป็นจริงนั้นการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างพิจารณานั้น จะถูกควบคุมตัวในสถานที่เดียวกันกับนักโทษเด็ดขาด ไม่มีการแยกการควบคุมในส่วนนี้ ทำให้บุคคลเหล่านี้เหมือนถูกลงโทษไปก่อนแล้ว ทั้งที่ความจริงอาจจะไม่ถูกลงโทษ จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลนั้น ๆ ดังนั้น ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีความบกพร่องมีหลากหลายประการ เช่น กระบวนการค้นหาความจริงศาลไม่ใช้อำนาจในการไต่สวนให้ได้มูลความจริงจนสิ้นข้อสงสัยเท่าที่ควร พนักงานอัยการมิได้เข้าร่วมการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน (พรธัญญา ศิริวรรณบุศย์, 2559) การใช้อำนาจศาลฝากขังเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก่อนเสมอหากจำเลยไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัวการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดไว้ในเรือนจำเช่นเดียวกันกับนักโทษเด็ดขาด เป็นต้น เรื่องเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่หลักนิติธรรมถูกละเมิดเสมอมาในกระบวนการยุติธรรมไทยมาตลอด (โกเมศ ขวัญเมือง, และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาขององค์ความรู้ใหม่ในหลักการสำคัญ พบว่า ระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น หากเป็นคดีอาญาเสพติดที่มักจะขออำนาจศาลในการควบคุมตัว โดยวิธีการฝากขังทำให้เกิดกำหนดระยะเวลาโดยผลของกฎหมายทันที พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องทำการสอบสวนให้อยู่ภายใต้กรอบของระยะเวลานั้น ๆ ในปัจจุบันคดีอาญาเสพติดมีขั้นตอนที่ล่าช้า คือ การรอผลการตรวจพิสูจน์สารเพื่อเอาผิดกับจำเลย ทำให้เกิดการฟ้องไปก่อนได้ อาจกระทบกับจำเลยได้ในอนาคต ส่วนคดีอาญาทั่วไป จะมีความหลากหลายในการจัดการกับผู้ต้องหา ระหว่างสอบสวน ส่วนระยะเวลาในการดำเนินพิจารณาคดีชั้นศาล หากเป็นคดีอาญาเสพติด จะใช้ระยะเวลาที่น้อยมาก เนื่องจากจำเลยรับสารภาพ แต่อาจทำให้มีโอกาสผิดพลาดในการตรวจสอบค้นหาความจริง ส่วนในภาพรวมทุกคดีกว่า 90 % จะถูกควบคุมตัวโดยวิธีการฝากขัง เป็นสถิติที่สะท้อนถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่ดำเนินการ โดยใช้วิธีควบคุมตัวไว้ก่อนเป็นการกระทำโดยเกินกว่าความจำเป็น ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีความบกพร่องมีหลากหลายประการ เช่น กระบวนการค้นหาความจริงศาลไม่ใช้อำนาจในการไต่สวนให้ได้มูลความจริงจนสิ้นข้อสงสัยเท่าที่ควร พนักงานอัยการมิได้เข้าร่วมการสอบสวนในคดีตั้งแต่ต้น การขออำนาจศาลฝากขังเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก่อนเสมอ หากจำเลยไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัว การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดไว้ในเรือนจำเช่นเดียวกันกับนักโทษเด็ดขาด ระยะเวลาการดำเนินงานคดีอาญาเสพติดในชั้นพนักงานอัยการมีความเร่งรัดมากเกินไป และศาลใช้ระยะเวลาในการดำเนินคดีที่เร็วเกินไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นพนักงานสอบสวน มีระยะเวลาที่ใช้เวลาพอสมควรในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทำสำนวนคดีในชั้นสอบสวน ทั้งนี้ คดีอาญาเสพติดใช้เวลาในการสอบสวนน้อยกว่าคดีอาญาทั่วไป การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นพนักงานอัยการ สำหรับคดีอาญาเสพติดมีระยะเวลาที่ใช้เวลาที่สั้นผิดปกติในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทำสำนวนคดีในชั้นพนักงานอัยการ ส่วนคดีอาญาทั่วไป มีระยะเวลาที่ใช้เวลาที่แปรผันตามความหลากหลายของคดีอาญาที่มีความหลากหลาย ส่วนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นพิจารณา สำหรับคดีอาญาเสพติด ชั้นพิจารณาผู้พิพากษาใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีอาญาเสพติดไม่นาน ส่วนคดีอาญาทั่วไปมีการใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าคดีอาญาเสพติด และมีระยะเวลาที่ไม่แน่นอน ส่วนการควบคุมผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ โดยวิธีการฝากขัง แต่ละคดีมีความแตกต่างกันไป เห็นว่าการควบคุมตัวระหว่างสอบสวนและการพิจารณาคดีนั้นต้องทำโดยจำเป็นเท่านั้น เนื่องจากเป็นการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และควรเปิดโอกาสให้ทบทวนได้ในระหว่างการสอบสวนและพิจารณาของศาลว่า มีการควบคุมที่เกินความจำเป็นอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อหลักนิติธรรมหรือไม่ อย่างไรก็ตามประชาชนควรมีสติโต้แย้งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ว่า จะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล ในการใช้ดุลพินิจควบคุมเท่าที่จำเป็นอีกทางหนึ่ง อีกทั้งความสัมพันธ์การควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐกับผลของคำพิพากษาที่จำเลยได้รับ มีการเก็บสถิติกรณีการควบคุมตัวเกินผลคำพิพากษา มีทั้งสิ้น 37 คดี หากเทียบกับสัดส่วนของคดีทั้งหมดที่คณะผู้วิจัยได้ทำการจัดเก็บแล้วอาจจะเป็นส่วนน้อยของคดีทั้งหมดที่ทำการเก็บข้อมูล แต่หากนำมาวิเคราะห์ในส่วนลึกแล้ว แสดงให้เห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ยังคงมีข้อผิดพลาดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในส่วนนี้อยู่ จึงเป็นเหตุควรนำมาพิจารณาถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตั้งแต่กระทบสิทธิมนุษยชนอย่างใหญ่หลวง ประเด็นสุดท้ายปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในชั้นตอนต่าง ๆ ควรนำหลักนิติธรรมต้องนำมาใช้เนื่องจากเป็นกฎหมาย การไม่นำหลักนิติธรรมมาใช้ร่วมกับการดำเนินการยุติธรรมทางอาญานั้นทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย 1) ในชั้นเจ้าพนักงานต้องทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการร่วมกันใน

การตรวจสอบค้นหาความจริงตาม “หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” โดยให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการควบคุมและกำหนดทิศทางการสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานตั้งแต่ต้น 2) ระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น ควรใช้ดุลพินิจอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความร้ายแรงของคดี ต้องพิจารณาความเป็นจริงของคดีที่เกิดขึ้นประกอบกับควรนำหลักความจำเป็นเท่าที่เหมาะสมมาปฏิบัติร่วมด้วย 3) พนักงานสอบสวนจะต้องส่งพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในคดีเพื่อให้พนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบนำหนักของพยานหลักฐานและปรับบทความผิด สอดคล้องกับหลักความเป็นอำนาจเดียวของการสอบสวนฟ้องร้องในชั้นเจ้าพนักงาน 4) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นพิจารณาพิพากษา ต้องกำหนดให้พนักงานอัยการเป็น “ผู้บริหารงานยุติธรรม” เท่านั้น 5) เนื่องจากปัจจุบันคดีอาญาเสพติดมีการพิจารณาคดีที่รวดเร็วเกินไป ศาลควรต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงโดยในเบื้องต้นศาลต้องทำการสืบพยานตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 มาตรา 229 และมาตรา 235 กำหนดไว้ ศาลควรมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญานั้นศาลทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหาศาลจะวางเฉยไม่ได้ ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเพียงพอต่อการทำคำพิพากษาโดยต้องเป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงตาม “หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) และศาลจะต้องให้เหตุผลที่ได้จากความจริงแท้ในวัตถุของคดีอาญาอย่างถูกต้องและครบถ้วนในคำพิพากษาโดยละเอียด

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2561). สถิติผู้ต้องขังที่กระทำผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกรมราชทัณฑ์.
- โกเมศ ขวัญเมือง, และคณะ. (2566). ว่าด้วยหลักนิติธรรม. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(2), 255 - 268.
- คณิต ณ นคร. (2547). กฎหมายอาญาภาคความผิด. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2560). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกำหนดและพื้นฐานการเข้าใจ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ฉัตรสุมน พงศ์วิญญู. (2560). กฎหมายควบคุมยาเสพติดเปรียบเทียบ. วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข, 3(2), 148 - 166.
- ธานี วรภัทร์. (2555). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2564). สิทธิที่จะพบศาลภายหลังถูกจับและถูกควบคุมตัว. เรียกใช้เมื่อ 2 มีนาคม 2564 จาก <https://www.the101.world/the-right-to-liberty-and-security-of-person/>
- พรรณชญา ศิริวรรณบุศย์. (2559). แนวการปฏิรูประบบงานสอบสวนของตำรวจไทย. วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(2), 131 - 146.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พัทธ์อิทธิ จินต์วุฒิ. (2568). จากนักโทษสู่นักธรรม. กรุงเทพมหานคร: ฟีอาร์.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สำนักกรรมการ 3 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- อิงครัต ดลเจิม. (2564). การสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาที่เป็นเอกภาพ. วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต, 3(3), 29 - 43.
- Garner, B. A. (1999). Black's Law Dictionary (7th Edition). St. Paul, MN.: West Group.